

наведи телефон

Лүимә СЭрипос

26.03.2026
№ 6 (1360)

www.khanty-yasang.ru

Основана 11 февраля 1989 года

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru

А. Хатамзеев келум хури

Тынакт Хальүс район Саранпавылныл ос Кульпасныл Лөпмус павылн товтыл хайтнэ махум акван-атхатыгласыт. Ты ывылтыт 8-9 лөпсыт ловиньтэн. Хурит ёсал хайтум ос нөх-патум нэт янытлавёсыт.

Ты номерт ловиньтэн:	Кина пöслын тэла ▶ 2	Щань латың ванэ агит-пыгыт олимпиадат кассыт ▶ 4	Саккар ёт пил пайтсыт ▶ 5
Лөпмус мус товтыл каркамыг хайтсыт ▶ 8-9	Санкт-Петербургыт ханищтахтас ▶ 12	Лүимат мис öнщёгыт ▶ 14	Хумыс кит эква вөр утын щама рохтуптавесыг ▶ 16

Р. Кухарук ос Э. Кустурица

Ишхипың мәт вим хурит

Л. Каневский экватэ ёт

Кина пöслын тэла

Ханты-Мансийск үст мәнһоль э́тпос 12-16 хөталыт «Дух огня» кина суссылтан фестиваль öлыс. Ты вәрмалы кәсың тәл вәрыглаве. Тыг Россия янытыл ос мөт хөн мәһыл кина пöслын хөтпат ёхталасыт.

Йтипәлаг «Югра-Классик» кол кйвырт мирн вәнэ артистыт выгыр лёңх хосыт ёмсыт. Ты тәл мән палтув сәв намыңсуиң хөтпат вөвыглавёсыт. Россият вәнэ тамле хөтпат: Эмир Кустурица, Мария Зверева, Леонид Ярмольник, Елизавета Боярская, Юлиана Слащева, Леонид Каневский ос мөт мэхум. Мән үсувн тамле хөн мәһыл мэхумыт ёхталасыт – Китай, Аргентина, Италия ос мөт мәһыл.

«Югра-Классик» колт фестиваль пүснэ вәрмалы öлыс, тот нйврамыт «мультифильм» эргыт эргасыт. Тувыл мэхумыт мәнһ поря номылматәлсыт.

«Дух огня» öвыл щёс 2002 тәлт ёмтыс. Төнт мирн вәнэ режиссёр Сергей Соловьев ты вәрмалы вәруңкве номылматәс. Тувыл ты фестивальт сәв тәл президентыт öлыс. 2023 тәлт Эмир Кустурица президентыт ёмтыс. Фестивальт лильпи намыт ос мәнһлат режис-

сёрыт вәңкве патавет. 2026 тәлт «Дети в кино» нам öһышас.

Ты тәл 39 хөн мәһыл 630 заявка-нәпак хансым ёхтыс. Мирхал касылт 52 заявка-нәпак кётсыт, вәти мётра касылн – 464, российский дебютытн – 83, тувыл «Твое кино» 31 нәпак кётсыт. Ты касылн тамле мәһыл: Австралия, Австрия, Аргентина, Бразилия, Венгрия, Ганы, Германия, Греция, Египет, Израиль, Индия, Индонезия, Иран, Испания, Италия, Казах-

Ханты-Мансийскан ёхталам артистыт

стан, Канада, Россия ос сәв мәһыл кётсыт.

Мәхумыт мәгыс ишхипың ут тәра Ольга Любимова, Россия культура министр нэ, ләтың ләвыс:

– Хус тәл сыс ты фестивальт мәнһлат хөтпатын нёты. Ты тәл Россия янытыл öлнэ мирыт акван-юршхатнэ мәгыс программа суссылтаве. Кина хосыт рөви суссылтаңкве сәвсыр мирыт ос культурат Россият хоты мät öлэгыт.

Ты фестивальт сәв нөхпатнэ мүйлупса öһыщи. Юи-öвыл хөталэт мэхумыт янытлан мән вөввёсыт, тувыл янытлавёсыт.

Ишхипың утыт тәра мәнһ кина пёрият вәрмалы öлыс. Нйврам халт 12-17 тәлт номинацият мәнһыщи кина нөх-патыс.

Ростислав Скларов режиссёрыг öлыс, тав мәнһ кинатэ «Ләтың Кан» нам öһыщи. Ты кинат мәнһыщи нйврамыт пöслым öлсыт, щәһ-әщ ләтңыл потыртасыт.

Мирхал касылыт тамле Россия кинат нөх-патыс:

«Золотая тайга» шар мак яныг мүйлупса «**Космос засыпает**» кина вистэ, режиссёрыг Антон Мамыкин öлы. Тувыл ты кина öс нилыт номинацият нөх-патыс.

«Малая Золотая тайга» нампа кина «**Варвара Святая**» режиссёрыг Полина Капантина майвес.

«Малая Серебряная тайга» Николай Коваленко «**Наш город**» кина ёт вистэ.

Мирхал касылыт тамле мөт хөн кинат нөх-патыс:

«Золотая тайга» нампа мүйлупса Испания мәһыл режиссёрыг öлнэ Эва Либертад Гарсия Лопес «**Глухая**» кинатэ вис.

«Серебряная тайга» китыт мёстат «**Форма Момо**», режиссёр Трибени Рай Индия ос Республика Корея мәһыл майвес.

«Бронзовая тайга» Италия ос Сербия мәһыл ёхталам Эмилиано Данте тав «**Монета**» кинатэ ёт вистэ.

Галина ДУНАЕВА

www.khanty-yasang.ru

Күщайт нётуңкве лавхатасыт

Мәньполь этпос 13 хөталэт Сургут үст ёнта пасан вәрыглавес. Ты сапрәни округ мирн нётмил вәрнэ Ассамблея депутатыт тән щёпитәлсаныл. Руц щирыл тох лаввес: «Традиционная хозяйственная деятельность коренных малочисленных народов Севера в ХМАО-Югре: меры поддержки, проблемы, перспективы развития».

Ты вәрмалын Ассамблея күщай хум Еремей Айпин, Тюменский область Дума депутат нэ Надежда Алексеева ос мөт күщайт ялыс. Сосса общинат Хальүс, Нефтеюганский, Нижневартовский ос Сургутский районтыт тув ёхталасыт. Ань тәнки рүпата вәрнэ сосса махум маныр нётмилыл варавет, тот ты урыл потыр олыс.

Еремей Айпин лавме щирыл, ты сапрәни таимәгыс Сургут үст вәруңкве номылматвес, Сургутский районт «Яун-Ях» нампа община олы. Ты община күщайг сав тәл Владимир Когончин рүпиты. Тав Сургутский районт оlnэ общинат пуссын акван-өлтсанэ. Тән тәрвит вәрмалыныл акван-нётхатым мұсхал щирыл щёпитыяныл.

Ты общинат йис мәнанылт вөраим, хул алыщлым, сәлыт үрим ос пил вәтым, ләхыс атым рүпитэгыт. Тән палтаныл 630

элумхөлас сәвсыр рүпата вәрёгыт. Йис мәнанылт пуссын аквьёт 178 щёмья, 130 нъяврам олы. Ты махум ма-вөй мәныл нөх-винэ компаният ёт договор-нэпакыт хассыт. Йис ма ляпат рүпитан компаният ань сәвсыр нётмил тәнанылыл вәрёгыт.

Ма-вит үргалан департаментыт рүпитан хум Евгений Лавров ос потыртас. Тав лавме щирыл, ты хөтал мус округувт ат сөтыра сосса элумхөлас тәнки рүпата вәрим өлэгыт. Тыгыл сәвыңпәлэ сосса хөтпат вөраим яласэгыт. Тувыл махум хул алыщлэгыт. Төва хөтпат пил вәтэгыт ос ләхыс атэгыт ос мөт сәвсыр вәрмалы щирыл рүпитэгыт.

Округувт пуссын аквьёт онтырсәт арыгтем общинат хул алыщлым, вөраим, сәлыт үрим ос пилыт тастым рүпитэгыт. Ты махум йис мәнанылт пұсас вәрнэ, колыт үнттын магыс субсидия ол-

Н.Г. Алексеева, Е.Д. Айпин

Акван-атхатыгтам махум

ныл нөтавет. Вөраян тәла щирыл матыр ёвтнэ магыс ос олныл мивет.

Тувыл сосса махум коланыл магыс ойтнэ олнаныл субсидия щирыл ювле ойтает. Ущты рүпитаңкве ёхтын мәнылат хөтпат матыр эрнэ ут ёвтын магыс, акв щёс компенсация олныл майлавет. Нъяврамыт ханищтахтын мән ялнэ порат, өлнэ коланыл магыс ойтхатнэ олныл ос нөтавет. Хотьют писалъ өщнэ тәлан ханищтахтуңкве кәсащи, тән ханищтахтын магыс, миннэ лёңханыл, өлнэ коланыл магыс ос олныл ойтает.

Тувыл сосса хөтпат «Буран» ёвтнэ порат, аквпал тын олнаныл ювле ойтает. Сәртын сәлы ёвтнэ магыс компенса-

ция олн лов сөтыра солкөви олыс. Ань хус сөтыра солкөви мус нөх-нётумтавес. Сосса махум тәнки рүпатаныл вәруңкве вос өвылтахтасыт, тән магысыланыл кәсың тәл грант олн тәставе. Ань ты грант олныт акв элумхөлас магыс ат млн. солкөви сәвитын нөх-әлмувес. Ты хосыт махум кит щёс сәвнуве грант-олн тәнки тәланыл магыс виңкве патсыт.

Ты сапрәнит күщайт тыи ос мөт нётмилыт урыл сосса махумн потыртасыт. Ос ань маныр тәрвит вәрмалит сосса махум оныщёгыт, күщай хөтпат та вәрмалит пуссын нэпакн хассаныл ос нётхатуңкве лавхатсыт.

Николай МЕРОВ

Щәнь ләтың вәнә әгит-пыгыт олимпиадат кассыт

Тынакт ханищтап ос наука округ департамент, тувыл Әс-угорский институтт рӯпитан хөтпат щәнь ләтың ханищтан нъяврамыт халт окружной касыл вәрыгласыт. Тамле касылыт щәнь ләтың ёмщакв вәнә әгит-пыгыт тәрапаттавет ос кәсащанәныл порат, Әлалы хөт ханищтахтуңке вөрмөгыт.

Сартын нъяврамыт касыл-рӯпатат тәнки ханищтан школанылт хансыгласытостувыл нөхпатум әгит-пыгыт Ханты-Мансийскан ёхталасыт ос тыт Әлалы кассыт. Ань тамле тәла ищхипың ут хосыт сунсым вәрыглаве, тувыл нъяврамыт хансум рӯпатаныл тыг уральтаңке кәтавет.

Ты тәл Белоярский, Хәльүс, Хөнтаң ос

Октябрьский районныл 9, 10, 11 классытыт ханищтахтын хус әгирищит-пыгрищит тәнки халанылт кассыт. Тыгыл нәлолов нъяврамыт ханты ләтңыл рӯпатат хассыт, мөт сәвынпәланыл – мәнщи ләтңыл.

Тот сәвсыр рӯпатат киттыг уртым өлэгыт, өвләт матыр-әти китыглан тәлат щәнь ләтңыл ювле хансуңке эрөгыт

ос китыт заданият потрыт ман стихыт хаснә сосса хөтпат өвылтыт матыр накыт китыглавет.

Олимпиадат касум нъяврамыт пуссын сертификат-нәпакыл мивет. Ос нөх-патум хөтпат департамент пәлыл I, II ос III степень диплом-нәпакыл ос олныл мивет.

Ань хансым рӯпатат уральтан мәт Әс-угорский институтт филология тәлат кандидат нам өщнә нәг пуңкотәг, тыи мәнщи нә – Светлана Силиверстовна Динисламова, ханты нә – Виктория Львовна Сязи. Тәнатән «Лүимә сәрипос» газетат рӯпитан нә Тамара Сергеевна Мерова ос «Ханты ясанг» газетат рӯпитан нә Надежда Ильинична Вах нәтәг. Тувыл сосса литература рӯпатат аквта Әс-угорский институтт рӯпитан нәг Татьяна Михайловна Ульрих ос Галина Леонидовна Нахрачәва сунсыанән.

Рӯпатат пуссын суснә юи-пәлт комиссия тамле ләххал тотыс: ханты ләтңыл онтолов нъяврамыт хассыт, акв хөтпа Нижневартковский рай-

онныл Варьёган школат ханищтахты, мөтаныт Белоярский район Касум пәвылныл өлсыт. Ань ты әгит-пыгыт халт нөхпатум нъяврам 70 балл атыс, китыт местат 65 балл атыс ос кит хөтпаг 60 балл өныщәг.

Мәнщи ләтңыл китхуйплов нъяврам хассыт, тот нила хөтпа Октябрьский район Лүи Нярехумит пәвлың школат ханищтахтәгыт, аквта сәвит Хөнтаң район Шугур пәвылныл ос Хәльүс районныл өлсыт, тот туп кит нъяврамыг Саранпәвылныл ос китыг Кульпасныл өлсыг. Ань тән халанылт нөх-патум нъяврам 69 балл вис, китыт места мәгыс 62 балл өныщи, хурмит места мәгыс – 58 балл.

Мән каснә әгитн-пыгытн пүмащипа ләтың ләвөв, тән номтыңыг Әлалы вос ханищтахтәгыт, тәрвит тәлат пөхан вос минәгыт, эрнә торыг нәтмил вос ёхты. Ань нөхпатум нъяврамыт пуссын янытлыанүв, пус кәт, пус ләгыл!

Тамара МЕРОВА

www.khanty-yasang.ru

Сәккар ёт пил пайтсыт

Пёс тәгыл мәньщи, ханты ос мёт сосса махумыт ма-вит ёт ёмщакв олсыт. Хётпат олупса палыт ворясыт, хул алыщласыт. Туи ос таквсы порат вёрн пил вәтуңкв ялантасыт.

Пайтым пил арталгыт

Туи порат, хунь рёгың, пил понсы, махумыт сосыг, выгыр пил, усморах вәтэгыт. Вёртур этпост ос сәв пил понсы. Тащир махумыт олсыт, маныр кәтн-паттэгыт, таи тэгыт. Махумыт пил вәтуңкв сәв хөталын минуңкв вёрмысыт. Вёрт олэгыт, нъяврамыт ёт сәвсыр пил вәтэгыт, сәпса вәрёгыт. Пил тэлы пора магыс хультуптасыт. Тувыл то порат тыналасыт. Тувыл пил люлиг ул вус ёмты,

махумыт пилыл атың нянь манос сәккар ёт пайтым пил вәрсыт. Нянь кюрн нянь түщтасыт, нянь кйвырн пил пинасыт, тащир пилың нянь вәрсыт. Тувыл ос пилвит пайтсыт.

Атың тэнут

Тащир маһньполь этпос 18 хөталёт махумыт сәккар ёт пайтым пил вәрсыт. Ты вәрмалъ «Центр ремёсел» нампа колт олсыт. Тув тән кұщай нән Марина Кабакован вөв-

Г.Т. Шиянова ос Г.С. Молданова

вёсыт. Тот нәквет хөнтлын махумыт магыс тамле атың тэнут пайтсыт.

Рүпитан нёт сүйпил, усморах ос сосыг тотсыт. Сартын пәнкат ёвтсыт ос хот-лувтсаныл, хот-төслысаныл. Тувыл пайтнэ пүт щёпитасыт, электрический плиткан унттасыт. Хунь мүй хөтпат акван-атхатасыт, пасант пайтнэ пил ос сәккар пиным олсыт. Махумыт ёхтысыт – колт рүпитан нёт пайтуңкв патсыт.

Галина Токчевна Шиянова, ёрн нэ, сүйпил сәккар ёт пайтым пил вәрыс, Галина Сергеевна Молданова, ханты нэ, усморах сәккар ёт пайтыс. Тән

ётэн ос акв эква сосыг пилыл пайтыс. Тувыл сәв сәккарың пил ёмтыс. Хунь атың тэнут астыс, нәквет мүй хөтпат ёт пәнка кйвырн ләкква пинсыт. Кәсың пәнкан «Центр ремёсел» нёт нәпак-лөмтыт ханласыт. Ты сәккарың пилыт СВО хөнтлан мән кётавет, тот сәлтатыт атың щай вос аёгыт.

Хөнтлын хөтпат магыс Россия янытыл махумыт сәвсыр пормасыт атэгыт. Ханты-Мансийск үст олнэ махумыт акваг маснутыт, тэнутыт, пилыт тотэгыт, тувыл ты пормасыт акван-атавет ос хөнтлан мән кётавет. Тащир махумыт акван-юрщхатэгыт, халанылт нётхатэгыт.

Россия янытыл сәвсыр нётмил колт олэгыт. Тот сымың хөтпат олн тәл нётэгыт. Тән ләпатат юнтэгыт, носкит сагёгыт.

Тувыл «Центр ремёсел» колт рүпитан хөтпат ос нётуңкв таңхасыт, таимәгыс сәккар ёт пайтым пил вәрсыт. Тув ёхтын нъяврамыт тамле атың тэнут тэсыт, сака ёмас олсыт. Мән мирувн эри нётхатуңкв, халанувт ёмщакв олүңкв.

Пил пайтуңкв ёхталам махум

Галина ДУНАЕВА

Егор ос Екатерина Хозяиновыг

Екатерина найив талты

Ёсал хайты

Сәлың махум ляххалыт ос ваганыл

Мблал Ханты-Мансийск үст сәлыл каснэ вәрмалы щёпитәлвес. Та порат Хальүс район Саранпәвилныл Егор Хозяинов касуңкве тыг ёхталас. Тав ты тәл вәт нупыл ат тәлэ тбвлыс. Тав мән тәгыл щәняге-әщәге ёт сәлыңколт яласас, тот яныгмас. Ань ты мәнлат хум такви блупсатэ урыл мощ потыртас.

Егор Саранпәвил школат онтолов класс әстламе юи-пәлт тәра Тюмень үст техникумын элалы ханищтахтуңкве минас. Тот хұрум тәл холодильникыт щёпитан хөтпаг ханищтахтас. Әстламе юи-пәлт, туй порат пыг ювле, блнэ мәтән, ёхтыс. Аквта тәл таквсы порат мощщан сәлыңколн рүпитаңкве патхатас. Ос сәлы үрнэ рүпата тавән татем мұстыс, тав тот та хультыс.

Ань Егор хөтыт пиркатат сәлыт үрим рүпиты. Тән сәлы пұңанылт хұрум сөтыра сәвиткем сәлы блы. Пыг ләвме щырыл, тысәвит сәлы үрнэ мағыс тәксарыг ос ёрыг блуңкве эри. Пиркатанылт тупнила хум хөтпа сәлыт үрим рүпитәгыт. Ос тысәвит сәлы үрнэ мағыс хөт хөтпа эри. Пәстух ат төвылхаты, мәнлат махум сәлыңколн рүпитаңкве ат ювыт.

Тән ань смена щырыл рүпитәгыт. Тұяг, сәлыт ұнттын порат, мән пәсыгквет вөртблнудын, сәлыпурнәуитн ул вос алыщлавёсыт, тәнаныл үргалым кит хөтпал яласәгыт. Тувыл таквсы порат, хунь пил тәлы, ләхыс яныгми, ос кит хөтпал рүпитәгыт. Төнт сәлыт ләхыс тәим вөр янытыл ләккваминыгләгыт, хот ул вос тыпылтахтасыт, тәнаныл акваг уральтаңкве эри. Мөт порат ос пәстухыт аква хөтпал сәлыт үргалым яласәгыт.

Тәлы порат сәлыт түйт хилым сәлы тәп тәгыт, туй порат ос тыпйив тәлыт, сәвсыр лүптат ос пилыт тәпьяләгыт. Ос тән ләхс тәңкве сака эруптәгыт. Ты атың тәнута кинсым, вөр янытыл ләкква миныгләгыт.

Мөлт тәл Егор нәтотыс. Ты нәтнэ әги наме Екатерина, тән Тюмень үст ханищтахтамән порат вайхатуңкве патсыг. Ань сәлыңколт акваёт рүпитәг. Екатерина ёрнколт тәнута пайты, маснут юнты ос колсори рүпата вәри. Сәлыт вәнтлын порат ёрнколың лүтың тәгыл нёр вәта хосыт яласәг. Тән та нәтнэ мәкве сака эруптытән.

Егор Хозяинов ләвыс:

– Мән пиркатавт кит щёмьяң хум хөтпаг, кит хумыг ос тәнки бләг. Рүпата олн этпос сис атпан сөтыра сәвит солкөвииг ёмты. Ос отпуск мағыс мощща олн ойтаве.

Пәстух хөтпа ат төвылхатын мағыс, мән отпускын ат ялантәв. Ань ам китсәткем сәвит ұщлахтын хөталанум атхатасыт. 2021 тәлт сәлыңколт рүпитаңкве бвылтахтасум, ұщлахтуңкве иң ат вәгылсасум. Тәл сис кит щёс Саранпәвилт тәнута-пормас ёвтыгләв, тох та бләв.

Кит тәл сис аква щёс Саранпәвилт сәлыл каснэ вәрмалы вәрыглаве. Егор Хозяинов кәсың порат ты касылын ёхталы. Мөлт тәл тав сәлың суныл нуйхатым китыт места ос товтыл тахамтым хұрмит места вис. Ты касылыт нөх-патнэ хөтпат тәнута пөльтын тбтапыл ос ёрнколыт халт потыртан рациял мүйлуптавёсыт.

Тувыл ань тамле ёмас вәрмалы блы. Ань сәлың хөтпат спутниковый тарелка хосыт интернетыт матыр ляххалыт сунсуңкве ос ловиньтаңкве вөрмәгыт. Мощ иң люльсаңунов кос рүпиты, ос ты әти, тән ань мир янытыл блнэ тәлат ос ваганыл.

Тав щәняге-әщәге Николай Егорович ос Татьяна Алексеевна (Важенина) Хозяиновыг, нелоловит пиркатат сәлыңколт яласәг. Ты кос пенсият патсыг, ос сәлы үрнэ хөтпа ат төвылхатын мағыс иң рүпитәг.

Николай МЕРОВ

www.khanty-yasang.ru

Мāньщи лāтңыл потыртан нйврамыт ханищты

Тўяг Сургут ўст нйврамыт щāнь лāтңыл потыртаңкве ханищтан хōтпат акван-атыглавёсыт, тāн тот съезданыл олыс. Кāсың такви рўпататэ урыл потыртас, хумус нйврамыт ханищтэгыт ос манхурип тāрвитың вāрмалит олыглэгыт. Анастасия Анямова Ивдельский районныл Полуночное пāвилныл ёхталас, рўпататэ урыл тох потыртас:

– Ам Полуночный школат рўпитэгум, тот хōт мāньщи нйврам ханищтахты, тāн пуссын вōрт олёгыт. Ханищтахтын порат интерна-тын тотавет.

Кит нйврамыг нас то порат Лэпла пāвилн ялантāлэг, анёкватэн палт. Тот Овтотья (Татьяна) Лэплат олы, тав палтэ тув нйврамыг ялантэг.

Ишколат 9 классыт ханищтахтэг Анастасия Бахтиярова, Надежда Анямова, 7 классыт ханищтахты Никита Пакин, 4 классыт - Анямова Лина, Анямов Костя, 1 классыт ханищтахты Алёна Анямова. Ты нйврамыт пуссын интернатт олёгыт, щāняныл-āщанял вōрт олёгыт. Ос шар мāнь нйврамыт ёт 50 мāньщи нйврам Ивдельский районт олы.

– Анастасия, пāвил школат мансāвит нйврам ханищтахты?

– Пуссын аквёет Полуночныйт 345 нйврам ханищтахты. Ам нила тāл ишколат рўпитэгум. Ам ишколат

А.В. Анямова

учебникыт оньщёгум, ты Ханты-Мансийсканыл тотвёсыт. Дина Васильевна Герасимова тав тотыглас. Тув сунсэгум, хумус нйврамыт ханищтаңкве, маныр ловиньтаңкве. Тот мāн мāң мāхманув потрыт кāсалэгум, ты Анна Алгадьева, Таня Бахтиярова, Евгений Анямов ос мōт мāхум потрыт ловиньтэв.

Сочинение хунь хансэв, мāнки мāнув то порат хансэв. Теория ханищтэв ос нас мāньщи лāтңыл матыр темат урыл потыртэв. Кон сўмьях ўнттысўв, кон ёмантāлэв, ос мāньщи олупсав урыл потыртэв.

Ам нйврамытын пёс потрыт потыртāлэгум. Ам щāнюм Альбина Александровна Анямова оймёт потыртāлум пёс потрыт. Амки мāхманув урыл потрыт. Ты нйврамыт тāнки пāвланылт олёгыт, ам тāн щāнь-āщаныл пуссын вāганум,

Анастасия āгитэ āпат нёвиты

Альбина Александровна нйврамыт ёт

тāн урыл потыртэгум, хумус пёс щирыл олыс.

– Наң мāнь порат школат мāньщи лāтың ханищтасын?

– Ам хунь ишколат ханищтахтасум, мāн нэмхотьютын мāньщи лāтңыл ат ханищтавесўв. Нас рущ нйврамыт ёт ханищтахтасўв. Хунь ишкола āстласум, Ханты-Мансийский педколледжит нила тāл ханищтахтасум. Ам «Мāнь Ысквет» туй пора практикат тот рўпитасум. Тот, ам номилум, яныг экваг Мария Сергеевна Мерова, Галина Константиновна Алгадьева ольбйг.

Тот мāньщит халт āнумн сака пўмыщ ос ёмас олыс. Кāсың хōтал мāньщи лāтың, мāньщи олупса ханищтасыт, кāтыл матыр вāрсыт. Сāвсыр щирыл ёнгасасыт, хāйтыгтасыт. «Мāнь Ысквет» нйврамыт пуссын акван-нётхатым олёгыт.

Анастасия оमतэн акваг мāньщи щирыл олуңкве ханищтавес, ань тав āгитэ ос тох оньщитэ. Ты ятил мāньлат нёквен ос тав щёмьятэн ам пустагыл оlnэ лāтың тетэгум! Нāй-Отыранылн вос ўргалавет! Съезд оигпам порат нйврамыт ёт рўпитан хōтпат янытлавёсыт, Анастасия Владимировна Лүймā мирыт Ассоциацияныл янытлан нэпакыл майвес, ты мāгыс мāн ос щāгтым олёв!

Галина КОНДИНА

Лөпмус мус товтыл кәркамьыг хайтсыт

Та ювле хультум ушлахтын хөталт Хальүс районт «Лыжнёй Андрея» нампа товтыл хайтнэ касыл вәрыглавес. Тамле тэла спортыт суиң нам бщнэ хум Андрей Яковлевич Хатанев кәстыглан мәгыс кәсың тәл мәньполь этпос бвыл хөталанэнт Лөмпуст щёпиталаве. Тув Саранпавылныл ос Кульпасныл товтыл хайтнэ хөтпат акв порат акв нупыл минмыгтэгыт, Лөпмусн эхтэгыт ос тувыл тәнки халанылт касэгыт.

Тамле касыл 2009 тәлныл вәруңкве патвес. Саранпавылныл «Поиск» нампа нйврам ханищтан колт, музейт рүпитан хөтпатн щёпитаве ос Кульпас школа пәлыл.

Ты тәл касыл вәруңкве мощ тәрвитың блыс, бвлэт ащирмаг олме паттат мөт хөталытн элалы лаквтысаныл ос ётыл МЧС манос Госавтоинспекция пәлыл алаты минуңкве ат тәртвёсыт. Тувыл тахолыт акван-нётхатнэг потыртахтасыт ос нйврамыт Лөпмус мус товтыл та минмыгтасыт. **Василий Рокин**, «Поиск» центрыт кұщай хум, ләвыс:

– Мәхманув ты касыл акваг ұрияныл ос ёсал хайтнэ мәгыс кәркамьыг олэгыт. Ам ань «Лыжнёй Андрея» проект вәрнэ мәгыс Татьяна Гоголеван ос Олег Хатаневын ләвөгум. Тэн коньпәлән ты проект ёмщакв вәрнэ

мәгыс Надежда Алексеева ос Руслан Проводников ос сәв рүпитэг. Ты депутатыт сосса мир олупсаныл мұсхалыг ос вёщкатыг элалы тотуңкве нётэгыт. Пёс накыт, щәнә ләтың нйврамытын вос вәвет – мұтраң ләтың ләвөгыт.

Мән тән нупланыл сунсым ос элалы рүпитэв, ос акван-нётхатым кәсың тәл каснэ тэла щёпитэв.

Товтыл хайтнэ касыл бвылтавес

блуңкве вос ханищтахтэгыт.

Ань Саранпавылныл товтыл ёмнэ хөтпат мәньполь этпос хұрумхуйплов хөталт әлпыл «Поиск» центр кол әвисүнтныл яныг лёңхын минуңкве тәртвёсыт. Ты элы-пәлт тот рүпитан бвыл кұщай нэ Альбина Васильевна Попова пашалахтын ләтың ләвыс, тувыл пәвыл кұщай хум Илья Сметанин потыртас. Василий Рокин, «Единый Россия» пәлыл

Саранпавылныл миннэ элы-пәлт акван-атвёсыт

Ты В.П. Комкова, Д.В. Козак, А.Н. Патраков, Е.В. Савчук, Л.П. Албина, тәнуп пәйтнэ нэ Н.С. Пузина. Товтыл хайтнэ яныг хөтпат кәсыңаныл матыртаи нётэгыт, нйврамытын нэмаг тәрвит ул вос блыс. Тувыл әгирищитпыгрищит тәнки матыртаи торгамтым элалы

Елена Савчук мүйлупсал мистэ. Ты нэ хосат тәгыл нйврамыт ёт товтыл ёми ос мөт сәвсыр рүпатат вәри. Тувыл та, ват нупыл нила хөтпа ос тән юи-пәланылт «Бураныл» миннэ уральтан хөтпат яныг лёңхын та патасыт.

Тән бвыл хөтал Хорыңпавыл мус налыман вёрста миасыт, тот эт хулсыт ос мөтыт әлпыл Лөпмус мус элалы минмыгтасыт.

Китыт группа Кульпасныл нилахуйплов хөталт Лөпмус мус товтыл ёмсыт. Тән акв хөтал сыс налыман вёрста миасыт. Ань та группа кұщаиг олнэ хум **Николай Вадичупов** китыгласлум. Тав ләвыс:

– Мән Кульпас пәвылныл ват нупыл сәт хөтпа товтыл ёмсүв. Тыгыл школат ханищтахтын сәтхуйплов нйврамыт ос тот рүпитан сәт хөтпа олэгыт, мөтаныт студентыт. Ты тәл мән ётув щар мәниг онтолов тәл яныт пыгрищ товтыл ёмыс, яныгпәлаг хөтпан нупыл нёлолов тәл яныт элумхөлас. Мән Кульпасныл ДПС ос полицият рүпитан нэн уральтым тотвёсүв. Ты хөтал Саранпавыл мәхманув ёт ущты акван-хөнтхатсүв, ань ушлахтэв, этипәлаг концерт сунсэв ос товтанув ёмщакв щёпитянув.

Товтыл хайтэгыт ос писалил пәтлуптэгыт

Соль, нилахуйплов хөтәлт, Саранпәвилнл ос Кульпасныл товтыл ёмнә мэхум аквторыг Лөпмусн ёхтысыт. Пәвлың мэхум клуб-кол пөхананыл тананыл ұрсаныл. Тув Саранпәвилнл кәсың тәл тәнүт пәйтнә мәгыс Надежда Пузина вөвыглаве ос тавён Лөпмуст өлнә нә Василса Чалданова нёты. Тән ань тув ёхтум мүй хөтпат пуссын тәнүтыл пәйттыанән ос тыттыанән.

Мөтыт ұшлахтын хөталыт товтыл хәйтнә касыл өлыс. Ань нөх-патум хөтпат сәвсыр номинацият ос тәланыл щирыл ләкква-уртвёсыт. Тәнаныл ань пуссын янытлыяңүв ос наманыл хансыяңүв.

7 тәлныл 8 тәл яныт нйврамыт товтыл кассыт: Овыл мөстат Хатанзеев Александр (Саранпәвил) өлыс, агиришит ты тәл ат кассыт.

9 тәлныл 11 тәл яныт нйврамыт: Пыгришит: Овыл места Лыткин Матвей вис, китыт – Вадим Куликов, хұрмит – Кугин Арсений, пуссын Кульпасныл өлэгыт. Агиришит палт өвыл места Вокуева Полина (Саранпәвил) вис.

Товтыл кассыт ос писалил пәтлуптасыт. 12-13 тәл яныт агиришит-пыгришит:

Пыгришит халт 1 места – Хатанзеев Анатолий

(Саранпәвил), 2 места – Пайзунов Никита, 3 места – Кугин Алексей, тән Кульпасныл өлсыг. Акв Кульпасныл өлнә пыгрищ Захаров Руслан «За волю» хансым нәпакыл майвес, тав ёл-рағатәлыс ос нөхим тоха та элалы ёмыс.

13-14 тәл яныт агиит-пыгыт: 1 места – Миль Артём, 2 места – Гындыбин Матвей, сас Кульпасныл өлсыг. 3 места – Истомин Антон (Саранпәвил).

12-14 яныт агиит халт өвыл места Белявская Алёна, 2 места – Хатанзева Настя. Агиит Саранпәвилнл өлэг.

Товтыл кассыт ос писалил пәтлуптасыт. 15-18 тәл яныт пыгыт:

1 места – Вынгилев Андрей (Кульпас), 2 места – Хозяинов Максим, 3 места – Николаев Максим, пыгыг Саранпәвилнл өлэг.

Товтыл кассыт ос писалил пәтлуптасыт. 17-18 тәл агиит-пыгыт:

Пыгыт халт 1 места – Лелятов Николай, 2 места – Филиппов Кирилл, тән Саранпәвил пыгыг, 3 места – Хатанзеев Никита (Лөпмус).

15-18 тәл яныт агиит халт 1 места – Кустышева Ксения (Саранпәвил) 2 места – Кугина Марта (Кульпас).

Ты 9-11 тәл яныт пыгришит нөх-патсыт

Товтыл кассыт ос писалил пәтлуптасыт. 19-30 тәл яныт хөтпат:

1 места – Хатанев Павел (Кульпас), 2 места – Никитин Максим, 3 места – Толстов Иван, пыгыг Саранпәвилнл өлэг.

Агиит халт 1 места – Семёнова Александра, 2 места – Садомина Надежда, 3 места – Хозумова Настя. Тән пуссын Кульпасныл.

31-39 тәл яныт хөтпат:

1 места – Хатанзеев Алексей, 2 места – Анямов Максим, 3 места – Артеев Радион. Тән пуссын Саранпәвилнл өлсыт.

Миль Карина, Кульпасныл, нәт халт 1 места вис.

40-49 тәл яныт хөтпат:

Тот Хозяинов Павел нөх-патыс, 2 места – Рокин Иван, сас Саранпәвилнл. 3 места – Вадичупов Николай (Кульпас).

Нә хөтпат халт Савчук Елена Саранпәвилнл нөх-патыс.

50 тәл ос тыгыл яныг-нүв:

Хум хөтпат халт Таратов Сергей (Кульпас), 2 местат – Хозяинов Вячеслав, 3 местат – Качанов Александр.

Нә хөтпат халт Рокина Анастасия Фёдоровна нөх-патыс.

Вөраян ёсал хәйтсыт. 31-39 тәл яныт хөтпат:

Хум хөтпат халт 1 места – Хатанзеев Алексей, 2 места – Анямов Максим, 3 места – Артеев Радион. Тән пуссын Саранпәвилнл.

Нә хөтпат халт 1 места – Семёнова Александра, 2 места – Садомина Надежда, 3 места – Миль Карина. Тән пуссын Кульпасныл.

Вөраян ёсал хәйтсыт. 40 до 49 тәл яныт хөтпат:

Хум хөтпат халт 1 места – Рокин Иван, 2 места – Хозяинов Павел.

Нә хөтпат халт 1 места – Савчук Елена. Тән пуссын Саранпәвилнл.

Вөраян ёсал хәйтсыт. 50 тәл ос тыгыл яныг:

Тот Саранпәвилнл кит хөтпаг аквторыг ёхтысыг, сас өвыл местал майвесыг, тыи Рокин Василий ос Хозумов Вячеслав, китыт местат Таратов Сергей Кульпасныл өлыс.

Нә хөтпат халт хөт нәт кассыт, тот Рокина Анастасия Фёдоровна нөх-патыс, китыт места Хатанзеева Светлана Герасимовна вистә ос хұрмит места – Таратова Людмила Захаровна.

Нөх-патум мэхум пуссын мүйлупсал майвёсыт. Ты касыл урыл тән өс потыртасыт, мөт газетат элалы тах хансёв.

Тамара МЕРОВА

Ты 17-18 тәл яныт пыгыт нөх-патсыт

Хөрыңпавыл махум урыл

Ам потрум Хөрыңпавылныл блнэ хөтпаг урыл мины. Тэн касың тәл махум җт Саранпавылныл Лөпмус павыл мус товтыл хәйтәг. Ты пұмаш тәла сәв тәл сыс касың тәлы рәтың юсвой этпос оигпан элы-пәлт манос мәньюль этпос овылтахан порат вәрыглаве, руш ләтңыл «Лыжняй Андрея» намаим блы.

Вячеслав Леонидович Хозумов 1975 тәлт вөртур этпос 25 хөталәт Саранпавылт самын патыс. Омаге-әтяге хұрум нъяв-рам оныщәг, Вячеслав – щар яныг нъявrameгы блы.

Мәньющи хум манхурип хөтпаг блы, ам тав юр-танэ китыгласанум. Тән ләвсыт, Вячеслав – сымың, емас ос ошхуль вәрнэ хөтпа. Тав махум нупыл емас номтыл сунсы, махум юртыңыщ олуңкве ханищтыянэ.

Агафья Виноградова ләвыс:

– Овыл щәс товтыл акв павылныл мөт павыл мус минуңкве анузн тәрвигың блыс, сака вәгтәл патсум. Вячеслав акваг ам пөхумт хәйтис, емас ләтың анузн ләвыс. Таве хұнтлым мощ күпнитыг емтыс, ам товтыл элалә емсум. Вячеслав анузн сака нәтыс, павыл мус амки әхтысум.

Екатерина Гоголева ләвыс:

– Слава – ошхуль вәрнэ хөтпа. Мән сәв тәл товтыл аквәт хәйтәв, төва порат сака вәгтәл патәв, тав матыр пұмаш ләтың лягалы, мән пұмашын мувиньтаңкве та овылтах-тәв. Тох потыртым, мувиньтым миннэ ләңхув мощ күпнитыг емты, аты кәсаләв, хумус вәрыстат ювле хультәгыт.

Слава әсал хәйтнэ махманэ акваг номтыт оныщиянэ. Тав касың хөтпа

намхөталыл янытлытә, сымың ләтңыл ләвитә, паща ләтңыл кәтытә. Мән пуссын ляпа рүт, юрт махум оныщәв, тән самын патум хөталаныл урыл ул вос әрувләв, телефонанувт хұлтавәв. Мәньющи хум махманэ намхөтала-ныл пуссын акв нәпакн хассанэ, ос касың элум-хөлас янытлаңкве ат әрувлытә.

Акв тәл аквты щирыл әсал хәйтим Слава Экватә Татьяна Владимировна Панаева җт вәйхатас. Тән 2020 тәлт акван-мина-сыг. 2024 тәлт, хунь махум 15 щәс товтыл емсыт, мәньюль этпос сәтыт хөталәт Дарья агитән самын патыс.

Товтыл миннэ ләңхувт связь атим, телефонанув ат рүпитәгыт. Номилум, хумус Слава касың пә-

А. Васильева, И. Каркочевич, А. Виноградова, Е. Старовойтова, Е. Гоголева, А. Попов

вылт таксофон палт хәйтис, ос нәтән свонигас, китыглахтас, нъявrameгың тав емтыс манос иң ати. Мән павылквет түйт хотьютын сака хилаве, Слава түйт әлы-пәлт алаты минас, таксафон мус нас вәңкыс. Төнт мән таи тәра-паттысув, насати Хөрыңпавылт, Лөпмус павылт таксофоныг рүпитасыг, Слава нәтә җт потыртас.

Вячеслав ань Саранпавылт колтәглә җт блы, 2023-2025 тәлыт ам тав әтә Хөрыңпавылт вә-

щиньтахтасум. Мән та павылт тав коләт әт хұләв. Товтыл хәйтнэ махум сәртын колыл тот щәпитавет, күрыл пәлтавет, витыл тотавет, улювыл халталавет, түйт хотхилаве. Вячеслав коләт агит әт хұләгыт, ос тот тәнүт пәйтәгыт.

Александр Григорьевич Качанов коләт пыгыт, хумыт ос тренер хөтпат үщлахтәгыт, хуәгыт. Александр тәл көтиль этпос 30 хөталәт 1970 тәлт самын патыс. Щәмьят тав нилыт нъявrameгы блы,

И.В. Каркочевич

Д.Н. Вадичупов, яныг хөнтыт хөнтлум ойка

Е.Д. Каркочевич Ира агитэ ёт

А.Г. Качанов

В.Л. Хозумов

омаге-әтяге хөт нъяврам оньшигласыг. Тав мәниг олме порат аятэ тал хультыс, омаэ тәнаныл таккёт янмалтасанэ.

Александр колэ сака сыстамыг оньшитэ. Овыл щёс махум товтыл акв павылныл мот павыл мус 2009 талт хайтсыт. Та талт Саша мүй махум Хбрыңпавылт эт хўлнэ магсыл ўрсанэ. Ос тувыл хўрум-нила тал ювле хультыс, махум таве товтыл Лопмус павыл мус ялуңкве вовсаныл. Овлэт тән ётаныл минуңкве ат кәсащас, лавыс, колэ хумус оссувлытэ, күре палтыглаңкве эри, тав яласан порат колэ пөлямыг ёмты. Тувыл китыт хөтал мүй махманэ лёңхын щёпитахтуңкве патсыт, тән нупыланыл сунсым, тән ётаныл минуңкве ос та астыс.

Ань кәсың тал махманэ ёт акв павылныл мот павыл мус яланты. Лопмус павылт касыл олум порат овыл места вәтихал вуйлы. Ос Саранпавылт махум ёт касым ос нөхпатыглы.

Александр – сака сымың, потрың хөтпа, таве хўнтлуңкве сака пұмаш.

Ос таи пұмаш, насати Саша йквуңкве сака хәсы. Ам Ханты-Мансийск ўст кит тал сыс йквуңкве ханищтахтуңкве ялантэгум. Ты йкв хаштәл ләтңыл «шафл» намаим олы. Тох йквуңкве хоса ханищтахтасум.

Акв порат товтыл хайтнэ махманув ёт ўнлахолсүв, ўшлахтасүв. Төнт ам ханищтам йквум урыл потыртасум. Ос нөх-люлюмтасум, хумус йквуңкве эри, суссылтасум. Ам пөхумн Саша люлис, ам нуллум сунсым йквуңкве та патыс. Ам тох йквуңкве сака хоса ханищтахтасум, Александр тай йкванэ тәра тәлсыт, тащирыл та хәснэ. Төнт маткем та мувиньтасүв, махманувн ләввесмән, Хальўс район янытыл концерт суссылтым аквёет вос яласымән.

Тамле ёмас мәньши хөтпаг ёт ам Саранпавылныл Лопмус павыл мус товтыл хайтнэ порат вайхатасум. Тән сас ам сымумт олэг, ам тәнәтән сас янытылыагум, эруптыагум.

Ос Хбрыңпавыл урыл ләтың ләвуңкве таңхөгум. Ты павылт омам

щәняге-әщәге Дорофей Николаевич ос Дарья Ивановна Вадичуповыг олсыг. Ащөйкам яныг хөнт порат хөнтлаңкве ялыс. Тот сәв щёс сакватәлвес. Ёмаспал кәтэ тулөвланэ хот-яктувёсыт. Ләглә тәкыщ сакватавес ос пұльницат ләглә хот-яктуңкве кусыглавес, тав ат кәсащас. Тувыл ләглә, нюлмианэ олнэ урак ат мисыт, тох та савалас. Ётыл 1980 талт ләглә Хальўст хот-яктувес.

Ащөйкам ос анёквум хўрум нъяврам ошсыг: акв пыг, кит аги. Ам ақвум Валентина Дорофеевна Саратина (Вадичупова) акваг лавыглы, Дарья Ивановна ос акв пыг Валера оньшиглас, мәнь порат хотталь щалтыс.

Хбрыңпавылн хумус овыл щёс ам ёхталасум, ёмцакв номилум. Төнт омам ос ақвум Валентина Дорофеевна колтәглә ёт «Лопарев» нампа нәиңхәпыл тув ёхтысүв. Ёт-тотум хўрыгсованув, хусапанув ёт пәг минасүв. Та порат павылт сәв мир олыс, махум пуссын рупитасыт, матыр вәрсыт.

Ащөйкам ос анёквум колән сака сыстамыг

ошьшистән, пормасыт пуссын эрнэ мәт хуясыт. Итипалаг, хуйнэ элыпәлт, анёквум юнтыглам хасапыт нэгсалавёсыт. Анёквум юнсхатуңкве хәсыс, агияге ос акващирыл мәщтырлаңкве ханищтасәге.

Ащөйкам хўл алыщлаңкве ялантас. Тав яныг хәп оньщас, «Стрела» моторыл яласас. Акв порат туй сәв сорх пувыс, хәпә тагиньтас. Павылт мир сәв олыс, павылт хосыт мисыт, лувыт ёмыгтасыт. Төнт нәлми вәтан вит магсыл ёхтум нәквет ювле вәтраныл хўлыл пуссын тагиньтаптысаныл, павлың махум хўл виңкве пуссын ёхталасыт. Махум та порат халанылт тох уртхатсыт.

Хбрыңпавылт ащөйкам ос анёквум колән ань атим. Ань та мән ялантанэм порат ам омам яныгмам павылн ёхталәгум, ос мәнь павылквет олнэ рўтанув ёт вәщиньтахтәгум.

Ирина Каркочевич кетум потре мәньши ләтңыл
Людмила ТЕТКИНА
хансытэ

Санкт-Петербургыт ханищтахтас

Ты мәнщи агикве ёт ам Ясунт павылт няврамыт ўшлахтын «Мәнъ Ысквет» вайхатсум. Тав тот агит ёт ватаң тёр юнтыс. Ты коньпал мәнъ агирищит ёт сакквалгыт хартсыт. Мён тав ётэ моц потыртасмён, ты урыл элалъ ловиньтэн:

Т.В. Сайнахова

– Татьяна, хёт самың патсын? Наңти урыңтыл потыртэн.

– Ам намум Сайнахова Татьяна Васильевна. Ам Саранпавылт 2000 талт сукыр этпос титыт хоталёт самың патсум. Мән тоңт тит тал Сукыръят олсүв, ам тот яныгмасум, тувыл Саранпавылт блуңкве патсув. Ам тот онтолов класс асламум ос Ягрим павылн минасум. Тот колледжит мәнъ няврамыт ёт рупитан воспитателиг нила тал ханищтахтасум. Анумн Ягримт ханищтахтуңкве ёмас олыс, тот ам ётум сав ванэ няврамыт олсыт.

Тувыл рупитаңкве ат молямласум, элалъ Санкт-Петербург усн А.И. Герцена университетын ханищтахтуңкве минасум. Тот ос Саранпавылт ос мот агит ёт румалатасум, ханищтахтуңкве пумыщ олыс. Яныг, нетнэ ўст блуңкве ёмас кос, ос ам университет асламум юи-палт юв ёхтысум, номсасум павлумт рупитаңкве. Тыт рупата ат

хонтсум, Ягрим павылн рупитаңкве воввёсум, тув та минасум. Тот Игримский центр творчества колт рупитаңкве патсум.

Кўцаиг тот Юлия Валерьевна Газина рупиты. Тот ам сосса махум культураныл урыл няврамытын потыртасум ос мавит ўргалаңкве ханищтасанум.

– Татьяна омагын-а́тягын урыл потыртэн.

– Ам омам Сайнахова Надежда Даниловна, тав Сукыръят яныгмас. Рўтанэ пуссын тыт олсыт ос ань олэгыт. А́тям Канев Василий Яковлевич, тав Саранпавылт самың патыс ос яныгмас, школат ханищтахтас. Ам щашёк-вам Канева Прасковья Ивановна, такви бпарищ наме Номина олыс. Опам саран хум олыс. Ам щашёк-вам мәнщи латңыл потыртас, ётыл ойкатэ ёт саран латңыл ханьщувлас, ёмщакв потыртас.

– Омагын-а́тягын хёт рупитэ́г?

– Омам мәнъ няврамыт

А. Лещук ос Т. Сайнахова

Татьяна янытлан нэпакыл майвёс

колт младший воспитателиг рупиты. А́тям ворт яласы, вбраи, хул алыщлы, савсыр хум хотпа рупата вари. Ты элы-пал лув олсүв, тувыл акв порат сака яныг вит варыглас, пумкананув амаравёсыт, пум ат вёрсүв, лувув совхозын мислүв.

Ам эщ оньщегум, тав наме Анастасия. Настяв Белоярский колледжит тэнут пайтнэ хотпаг ханищтахтас, тав рупата-тэ руц щирыл лававе – повар-кондитер. Ханищтахтын мәныл астыс ос Саранпавылн ёхтыс, ань ләпкат рупиты. Ләви, моц иң рупиты, тувыл ос элалъ ханищтахтуңкве мины. Ам ос тох номсэгум, вос элалъ ханищтахты.

– Наң ань хёт рупитэ́гын?

– Ам ань Саранпавылн ювле ёхтысум, школат педагог-психолог хотпаг рупитэ́гум. Амти щёмьям, омагум-а́тягум ляпат блуңкве таңхегум, яныгмам павлум эруптылум.

– Туи «Мәнъ Ысквен» минэ́гын?

– Вовавем те, вәим, минэ́гум, тот ам юрта́гиянум рупитэ́гыт ос олэгыт. «Мәнъ Ыскве» ам сака эруптылум. Ань тэлы порат мащтыр экват юнсахатнэ колн ялантэ́гум, катыл матыр юнтуңкве сака кәсашёгум.

Ятил мәншат нэ́квен ам сав ёмас ләтың тётэ́гум, мәнщи мащтыр тэла элалъ вос тотытэ, такви ванэ вәрмалин агирищит вос ханищтыянэ.

Галина КОНДИНА

Хальүст өлнэ мәщтыр нэ

Хальүст акв сака кәркам, мәщтыр нэкве ҕлы, наме Ирина Фоминична Новьюхова. Тав этэ Хальүс районный культура колт хөнтхатыгласум, потрамасум. Ирина Фоминична мәнтығыл катыл матыр-ати вәри, пәс мәхум хумус юнсахатасыт, таи ханищты.

– Омам Нина Николаевна Новьюхова сәлың-колт кит тәл яласас, рӯ-питас. Маснут ос пормас юнтуңкве пуссын хәсы, щаквщункве тав а́нум ханищтастэ. Ам ань самозаняность тэла палт вуй-хатасум – катыл сәвсыр пормасыт, ёнгынутыт, а́канит, та маныр вәрё-гум. Суссылтапыт ҕлыглан порат тәва пормасанум ёвтавет. Рӯт мәхманум пуссын мәщтырлэгыт, а́гим ҕс пәс пормасыт урыл акваг китыглахты, таве ханищтылум.

– Ирина Фоминична, наң хотыл ҕлэ́гын?

– Ам Хальүс ляпат ҕлнэ Дёмино пәвылт яныгмасум. Лүпта этпос

И.Ф. Новьюхова

Ирина сәлың хум ёт, Касум пәвыл

26 хөталэт 1975 тәлт Хальүст самын патсум. Омам Нина Николаевна руц нэ, а́там Фома Александрович Новьюхов ханты хум. Омам рӯт мәхманэ Свердловский область ёрныл ҕлэ́гыт, хунь лүй-мән вәнтлысыт, Дёмино пәвылн ҕлмыгтасыт. Омам Тутлейм пәвылт ханищтахтас, интернатый ҕлыс. Школа а́стламе юи-пәлт, а́там ёт акван-минасыг. Тонт а́там сәлы үрим яласас.

Тән нёлолов няврам янмалтасыг. Омам ань тыхөтал мус Дёмино

пәвылт ҕлы. А́тяв мөлтый порат а́тимыг ёмтыс. Омам ханты ләтың хұлы кос, ос ат потыртый. А́тяв тай пәвыл мәхманэ ёт такви щән ләтҕетыл акваг потыртас. Сәлы үрим сәв тәл яласас, ҕпав ҕс сәлы үрнэ хум ҕлыс. Таимәгыс а́там пәс йис ҕлупса вәстэ, катыл сәвсыр пормасыт вәруңкве хәсыс – тұпыт, сәграпналыт, сыпалит, та маныр. Акваг матыр-ати вәрыс, ёргашлахтас.

– Наң школат хөт ханищтахтасын?

– Хальүст. Э́лаль воссыг нэмхөт ат ханищтахтасум, тәра рӯпитаңкве патсум. Овлэт Ольга Константиновна Филиппова «Э́лаль» нампа колэт рӯпитасум. Тот ҕс сәвсыр тэлан ханищтахтасум.

Ам ат няврам ҕньщё-гум, хұрманум янгыт. Китгагум иң ханищтахтэҕ, акватэ нёлолов классый мөтанэ колледжит.

– Ты районный культура колн вәтихал ёхта-лэ́гын?

– Тыг вәтихал щалта-пәлэ́гум. Кәсың сәт хөтыт хөталэт акваг атхатыгләв,

матыр юнтэв, халанувт ханищтахтэв. Рётың юс-вой этпост ам Белоярский район Касум пәвылн ялсум, тот сәлың мәхум халанылт кассыйт.

Хальүс район культура центр тармыл пуңкотнэ нэ́ Калерия Акрамовна Супрун а́нум китыгластэ, кәсәщёгум те, тув вос ялэ́гум. Ләвыс, тот кәркам сосса хөтпат акван-атхатыгләгыт, Э́рнэ тэлат урыл потыртаңкве патэ-гыт. Ам ләвсум, ялэ́гум, ты мус катыл вәрум пормасанум ёт тотыглыанум, тот мирн суссылтыанум.

Тамле ялпыңхөтал а́нумн сака мұстыс, сәв мәхум ёт хөнтхатыгласум, потрамасум. Сәлы үрнэ мәхум нупыл суссум, хумус яласасыт, кассыйт. Сака пұмыщ ҕлыс!

Ирина Фоминична хөтпа нупыл сымың нэ́, нёмса э́лумхөлас. Тавён мән сәв ёмас ләтың ләвёв, пус тагыл вос ҕлы, нявраманэ́н вос нётаве! Ғс акваг сәв пұмыщ пормасыт катыл вос вәри!

Светлана
РОМБАНДЕЕВА

Ирина пормасанэ суссылты, Касум пәвыл

Лүимәт мис оньщегыт

Лүимәт акв щемья олы,
тән мис оньщегыт.

Ты щемья Потапово
павылт Таймырский
Долгано-Ненецкий районт
Красноярский крайт олэгыт.
Хумус тәнки фермерское
хозяйство оньщегыт, ань
ловиньтэн.

Потапово павыл Енисей я емас-
пал ватат унлы, Дудинка усныл
80 верыстат олы. Ты лүимә мә ер.
Туи порат сака рёгың ати, +10, +15
градус олгылы, тэлы порат -30,
- 57 градус емталы. Воре янгыш
тэлың, ййвыт талкват. Павылт 150-
кем манос мощщанув махум олэ-
гыт. Тот ишкола, няврам үрнэ кол,
почта, пүльница ос акв лапка олэ-
гыт. Рүпата мощща. Павылт олнэ
хөтпхт хул алышлым, вбраим, сэлы
үрим олэгыт.

Хумус овылтахтасыт рүпитаңке

1990 тал порат «Потапово»
нампа опытно-промысловое хозяй-
ство олыс. Тонт павылт сав мисыт
янмалтавёсыт. Махумыт щаквит
акваг вуйласыт. Ётылнувты вәрмал
ёл-пөйтыс. Тувыл воссыг щаквит
нэмхөт ёвтуңке ат вөрмысыт.
Лүимәт тэнут сака тының ос
тәрвитың тотуңке. Тащир та «Кох»
нампа крестьянско-фермерский
хозяйство рүпитаңке патыс. Тән
алты ват тал рүпитэгыт. 1997 тал
порат Кох бпарищ намың щемья
ты тэлан вуйхатсыт. Тувыл та пäs-

Наталья ос Константин Кох няврамагән ёт

ныл та рүпитэгыт. Махумыт щак-
витың тэнут ёвтуңке вөрмёгыт.

Ты емас вәрмал акв щемья
вәрёгыт. Константин ос Наталья
сав тал акваёт олэг, хүрум няврам
оьщег. Константин зоотехник
образование оьщци, экватэ Наталья
ветеринарыг олы. Тав мис посы,
пумсалтан ос янмалтан тэлат вәри.
Тән нявраманэн акваг нётэгыт.
София Санкт-Петербург үст лого-
педыг хаништахтас, тувыл юв ёх-
тыс, ишколат рүпиты. Мән пыгән
Эмиль иң ишколат хаништахты,
яныг пыгән Александр такви щемья
оьщци, Красноярск үст олы. Туи
порат ёхты, тувыл акваг матыр-ати
нёты.

Хумус тән Лүимәт рүпитэгыт,
ам китыгласанум, **Наталья Кох**
потыртас, хотьют щаквитың тэнут
ёвтэгыт:

– Павылт олнэ махумыт касың
хөтал щаквит, щаквит вөй, творог,
мүңи ёвтэгыт. Тувыл нёвиль то по-
рат китыглэгыт. Хунь щёс оьщег-
гум, сыр вәрёгум. Ты тэнутыт сака
молях ёвтает. Таи коньпал ишкола
ос няврам үрнэ кол организация
щирыл тэнут ёвтэгыт.

– Мөт мән тэнут тотэгын?

– Мән Дудинка, Норильск ос
Кайеркан усн щаквит тотэв, тот
махумыт ёвтэгыт. Тэлы порат усн
«Бураныл» минэв, лёңх ке олы,
машинал Норильск мус ялэв.
Тувыл то порат Кайеркан усн ос
«Бураныл» ялэв. Туи порат, хунь
Енисей пэлыг олы, пароходыл
щаквит кётэв.

– Мисыт тэлы порат тот хумус
олэгыт? Сака ащирма.

– Мән мисколув рёгың, күр пал-
тэв. Тән сака ёмщакв олэгыт.

– Мис оьщнэ магыс мансэвит щёс
мины?

– Кит щёс алпыл ос кит щёс
йтипалаг мис поснэ, пумсалтан ос
янмалтан тэла магыс мины.

Кох щемья нила мис оьщегыт
– акв мис, акв хәрмис, тувыл кит
мәнмис. Порода щирыл хол-
могорская ос голштино-фризкая
мис оьщегыт.

Тамле мисыт:

Хунь самын патэгыт, 40-50 савит
кила тәрвит оьщегыт. Акв тал
яныт порат 250-270 килаг яныг-
мёгыт. Яныг мисыт – 480-500 кила
тәрвитэ. Хәрмисыт – 850-1070 кила
тәрвитат. Мисыт карсыт, сованыл
хораман. Акв тал палыт 5000-6000
литра щаквит посаве, 3,8% вөиңыг
олы. Ты сака яныг уйхулыт. Хозяй-
ство кұшай хум лэтың щирыл,
ты мисыт лүимәт олнэ мят сав
щаквит тотэгыт. Тувыл таимэгыс
янмалтавет. Яныг мис касың тал
акв мәнмис унтты.

– Мисыт маныр тэгыт?

– Мән мис магыс туи порат пум
сәгрёв, тослэв. Мисыт ты пум, тувыл
комбикорм тэнут тэгыт. Колкйвырт
7,5 этпос олэгыт, тувыл 4,5 этпос
туи кон пумың мят ёмыгтэгыт.

Тамле тәрвитың вәрмал олы:

Потапово павылт емас ищхйпың
уыт атюм, интернет ос связь
люльсаң рүпитэгыт. Таимэгыс ат
вөрмёгыт ёмщакв ищхйпың ут
тәра нэпакыт кётуңке. Тувыл мис
магыс тэнут тэлы лёңх хосыт тотуң-
ке эри. Таимэгыс сака сав олн тув
мины. Тувыл ащирма ос тэлы порат
вәти посың хөталыт.

Галина ДУНАЕВА

Хум сáлыт үрим таккёт яласы

Белорский район Касум пáвылт Алексей Семёнович Тарлин б́лы. Тав йис мáтэт сáлы үрим яласы. Туи порат пáвылт ляпат сáтхуйплов вёрыстат Касум я вáтат сáлыяна б́ныциянэ. Тэ́лы порат ос тáнаныл вáт палыт вёрыстан э́лыннув б́лнэ вёрколэн вáнтлуптыяна. Хум сáлыт үргалым таккёт яласы.

Ань ты х́тал мус тав п́н анятэт пуссын аквьёт хусахкем сáлы туп хулытыс. М́лты тáл Алексей Семёнович лáглэ сакватáлыс, сáлыт тáнкирот вóрт ёмыгтасыт, нэмхотьютын ат уральтавёсыт. Пусмалтахтаме сыс акв палэ сáлыяна лáкква-миныгласыт, тох аты х́онтсанэ. **Алексей Семёнович Тарлин** лáвыс:

– Йис мáт сáлыт үрим амккём яласэгум, нётнэ х́отпа ат б́ныщегум. Эквaм н́явраманмён ёт Касум пáвылт б́лэгыт, тав тот рупиты. Ам сáвынпáлэ

вёрколт б́лэгум. Пáвылт тэ́нут-пормас манос матыр тэ́ла мáгыс вáгылсэгум. Туи порат сáлыянуу кол ляпат ёмыгтэ́гыт. Сáв лёмвой порат тáн мáгысланыл посымп́ут вáрегум. Тáн х́тал палыт ты посымп́ут ляпат л́олэгыт. Э́типáлаг ёмты, тэ́пялаңкве вóрн та миныглэ́гыт. Тувыл х́тал порат оста ювле кол п́хын ёхтэ́гыт.

Алексей Семёнович лáвме щирыл, таквсы ос тэ́лы порат сáлыт тáнкирот тэ́п кинсым вóрт яласэгыт. Тóнт тáнаныл тай сака уральтаңкве ат э́ри,

Тарлин нэ́г-хумыг вóртыпал нупыл китыт ос х́урмит х́отпаг

мощ ќпнитнувэг ёмты. Хунь осың т́йт паты, тóнт ушта сáлыяна акванатьянэ.

Ты тáл тэ́лы порат сáлытын тáрвитуң б́лыс. Осың т́йт патыс, сáлыт ворил ты тэ́п н́х-хилсыт. Матъемас Алексей Семёнович таквсы пораныл сáвнув комбикорм тáстыс. Сáлыт вóрың мáн вáнтлуптасанэ. Тоттáн йив тармыл яныгман сэмыл хаслыт тэ́пяласыт.

Туи порат сáлыт тай сáвсыр л́птаң пумыт, пилыт ос лáхсыт тэ́гыт. Алексей Семёнович лáвыс, уйхул маныр тэ́пялаңкве ханищтылын, таи та тэ́гыт. Тáн н́янь, комбикорм, пóлям х́ул тэ́гыт ос х́ул исмит аэгыт.

Тав экватэ наме Светлана Александровна Тарлина, нэ́ Ханты-Мансийск үст самын патыс. Ос тав р́утанэ Сургутский район Пим пáвылныл б́лэгыт. Э́кваг-б́йкаг аквьёт вáт нупыл кит тáл б́лэг, нила н́яврам янмалтасб́г. Кит áгиягён Ханты-Мансийск үст программисты́г ханищтахтасб́г. Ань акватэ Касум пáвылт, м́танэ ос Сосновка пáвылт куль-

тура колт р́упитэг. Акв áгитэн ос Санкт-Петербург үст А.И. Герцен нампа лүймá институтт ханищтахты. Мáнь пыгён школат онтолов классыт ханищтахты.

М́лал Ханты-Мансийск үст сосса мирн нётмил вáрнэ нэ́ Л.А. Алфёрова сапрáни вáрыглас. Тот Алексей Семёнович такви вáрмале урыл потыртас. Хум сáртын йис мáтэ э́рнэ щирыл нэ́пакн ат хансыстэ. Ты хосыт юи-б́вил тáлытт тав субсидия-олныл шар ат майлувес. Ань ушты акв сáлы б́щнэ мáгыс 1 с́тыра 400 солкбвил субсидия-олныл ойтуңкве патвес.

Ты коныпал сáлың хум йильпи тáл тóвлын манос м́т ялпың х́талыт порат Нижневартовский, Югорск ос Советский үсн сáлың л́утың тáгыл яланты. Тот мáхум олн мáгыс сáлың суныл тотыгпáнтыяна. Тыщир олн сэ́лым та б́лы. Ань Алексей Семёнович сáлы п́ңе мáнь, тымáгыс такви сáлыяна нёв-лиг ат вáрияна, лáщал сáвмалтыяна.

А. Тарлин касуңкве ёхталам мáхум халт п́слым б́лы

Хумыс кит Эква вөр утын щама рохтуптавесыг

(мәньщи мөйт)

Искусственный интеллект вәрум хури

Пёс порат кит ойка-ришиг Экваң тагыл олсыг. Сытам вөр пәвылт олсыт. Тәнкәныл вөрта олсыт. Төнт элумхәлас әтим олсы, элумхәлас мощща олсы. Руц әтим олсы, нәматыр әтим олсы. Машин ос әтим олсы.

Аквмәтэрт ойкаг вөрна миначыг. Акваг та миначтән, юв ат ёхтэг. Экванән юн такос олэг, такос олэг, үрхатэг. Тәл палытыл хумьянән әтимыг. Акв Экватэ кит нәврам оньщас, мөтанэ ос аква. Кит нәврам ошнүтэ нәврамаге ёт та ёнги, та мовиньты, та рәхтыяге нәврамаге, щәхтыяге. Акв Экватэ ләви.

– Наң манрыг нәврамагын акваг тәртыягын мувиньтаңкв, рөңхуңкв, поргуңкв? Ат сунсәгын, китгагув хоталь миначыг.

Атхүнтлы та Эква: Элал та рәхтэгыт, мувиньтэгыт, рөңхөгыт.

Аквмәт хөтал кон хотьют та ёхтуме суйты. Йтипәлаг. Аквмәтэрт, авияныл пәлыг пүнсыгтавес, ави сөплаг хот та вуйвесыг, юв ат ләпөг. Таяныт утыг та ёхтысыг. Самсай утыг ёхтысыг. Акв Экватэ, хоты сака мувиньтас, мори рөңхыс нәврамаге ёт, хот-рохтыс, сәмпаттан щалтапас. Нәврамаге ос тув щалтапасыг.

Ат мовиньтам Эква нәвраме осма ёлыпәлна түйтыгпастэ, лап ләпумтастэ пормасыт ёлы-пәлна. Пыгрище нупыл ләви:

– Щар ул нювсэн, ротыг хуен.

Пыгрище тот та хуи. Яныг самсай утыг тәнутыт тотсаге. Маныр тәнут оньщас – вос тэгыг. Такви ташәс күйваге керумтасаге, күйювың сунна лайхатас – та нуигтаве. Тән ляпанылт пәвыл олсы, та пәвылн тув нуигтавес күйвагән. Хумыс нуигтыме щирыл пәвылн ёхтыгпамыт, сохрипн тув түйгыпиме күйвагән. Щар суның

лүйтың сохрипна түйгыпиме күйвагән. Колың элумхәлас кон квәлыс, сунсы: күйювың сун тыг ты ёхтыгпам. Экварищ сәйттәл сунтта хуи.

Әлмаясаныл, юв түйсаныл, та хосгысаныл. Эква нөх-лылаяс, потыртас: хумыс самсай утна ёхтүвәсыт:

– Ам күйювың сунна тәлматасум, ат и вәглум, тыг та нуигтавәсум. Акв Эквам тот та хультыс нәврамың тагыл.

Тот эт хулыс. Холтан квәлыс, ләви:

– Ялэв тув сәвна, сусьянув – маныр вәрэгыт. Ам тәнайнутыг тәнутыл пинумтәлсагум.

Тув миначыт, тув ёхтысыт, сунсәгыт: Акв Экватэ юв тәяпиме, нәврамаге ос. Пуңк-луваныл үнттымет, нәврамаге пуңкувыг, такви пуңк-луве, саханыл пүй-йивна пәрыгтымет. Тәнки, та самсай утыг, миначыг, әтимыг.

Эква осматэ нөхаль утыгпастэ - пыгрище тот хуи. Пыгрище әлмаястэ, та тахасыт, та оясыт. Атиңк ос ёхтавет.

А.В. Анямова мөйтум
мөйт А. Алгадьева
нәпакын хансыстэ

Лүймә сәрипос
(Северная заря)
№ 6 (1360), 26.03.2026

Соучредители
Дума, Правительство
ХМАО – Югры

Издатель
Департамент внутренней
политики
ХМАО – Югры

Редакция
ВРИО главного редактора -
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-17-52 (д 502)

Заместитель гл.редактора –
Кондина Г.Р.
Телефон (3467) 33-17-52 (д 501)

Ответственный секретарь –
Ромбандеева С.М.
Телефон (3467) 33-17-52 (д 507)

Адрес редакции и издателя:
628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52 (д 510)

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:
ООО «Печатный Мир»
г. Сургут»,
ул. Маяковского, д. 14.

Индексы 04399, 54399
Тираж 1710 экз.
Заказ 878

Цена свободная
Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения редакции.

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной

службы по надзору
в сфере связи,
информационных
технологий и массовых
коммуникаций
по Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

Свидетельство
о регистрации
ПИ №ТУ 72-00795
от 23 января 2013 г.

12+